Пирĕн пултаруллă ентешсем

Татах тепĕр кандидат...

Муркаш районĕ чылай ăслă-тăнлă, мал ĕмĕтлĕ, пултаруллă çамрăка ăслăлăха парнеленĕ. Вĕсем хушшинче чĕлхе наукин тĕрлĕ пайĕсене тĕпчекен çак ученăйсене асăнмалла: 20-мĕш ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш чĕлхин фонетикипе грамматикине тишкернĕ Тимухха Хветĕрĕ; паллă диалектолог, филологи ăслăлăхĕсен докторĕ Л.П.Сергеев профессор; чăваш чĕлхин морфемикине тĕпчев ĕçĕ хатĕрленĕ, Чăваш патшалăх педагогика университетĕн чăваш филологи факультечĕн деканĕ, филологи ăслăлăхĕсен кандидачĕ Е.А. Андреева доцент; чăваш чĕлхин лексикологийĕпе пуплев культурине тĕплĕн "шĕкĕлчекен" филологи ăслăлăхĕсен кандидачĕ А.Е. Горшков доцент; 21-мĕш ĕмĕрти чăвашсен лексикине тĕпчекен филологи ăслăлăхĕсен кандидачĕ, Чăваш патшалăх гуманитари ăслăлăхĕсен институчĕн сотрудникĕ Г.А. Дегтярев.

Нумаях пулмасть çамрăк тĕпчевçĕсен ретне Алевтина Геннадьевна Димитриева кандидат диссертацине ăнăçлă хÿтĕлесе хушăнчĕ. Филологи

ăслăлăхĕсен кандидачĕ Алевтина Геннадьевна 1981 çулта Муркаш районне кĕрекен Çĕн Тăмлай ялĕнче çуралнă. Шкул çулĕсенче вăл хăйне чăваш тата акăлчан чĕлхисем ытларах кăсăклантарнине туйса илнĕ. Пултаруллă тĕпчевçĕ каланă тăрăх, ăна чăваш чĕлхин вăрттăнлăхĕсене, илемлĕхне, пуянлăхне Эвелина Петровна Дмитриева вĕрентекен курма хăнăхтарнă.

Алевтина Геннадьевна Шупашкарти Г.С. Лебедев ячĕллĕ Чăваш наци лицейне ылтăн медальпе вĕренсе пĕтернĕ хыççăн И.Н. Ульянов ячĕллĕ Чăваш патшалăх университечĕн чăваш филологийĕпе культура факультетне çул тытнă. 2003 çулта çак факультета хĕрлĕ дипломпа вĕçлесе аспирантурăна вĕренме кĕнĕ. 2005 çулта университетра вĕреннĕ вăхăтра ăслăлăхра çитĕнÿсем тунăшăн (студентсен çулсерен иртекен наукăпа практика конференцийĕнче, Пĕтĕм Раççей студенчĕсене пухакан "Анлă Атăл çамрăклăхĕ" конференци-фестивальте пĕрре мар малти вырăн йышăннăшăн) ЧР Президенчĕн стипендине тивĕç пулнă. 2007 çулта "Сложносочиненное предложение в чувашском и русском языках с экскурсами в английский синтаксис. (Опыт сравнительно-сопоставительного исследования)" темăпа кандидат диссертацине хÿтĕленĕ. Хальхи вăхăтра ЧПУра преподавательте вăй хурать. Çамрăк тĕпчевçĕ – 30-а яхăн наука статйин авторĕ.

– Хамăн çитĕнÿсемшĕн,- пуçларĕ калаçăва Алевтина Геннадьевна ăнăçусем çинчен ыйтсан, – чи малтан юратнă аттепе анне, Геннадий Корниловичпа Мила Тихоновна Палкинсем умĕнче пуçăма таятăп. Çак тарана çитиччен вĕсем вĕренме майсем туса пычĕç. Пурнăçăн тумхахлă çулĕ çинче ытларах ырă кăмăллă та тараватсынсене тĕл пулма тÿр килчĕ. Сăпайлă та пуян чун-чĕреллĕ вĕрентекенĕмсене асăнмасăр иртме май çук: лицей вĕрентекенĕ Геронтий Лукиянович Никифоров, Чăваш патшалăх гуманитари ăслăлăхĕсен институчĕн аслă сотрудникĕ Алина Аркадьевна Сосаева, филологи ăслăлăхĕсен кандидачĕ Елена Алексеевна Лебедева доцент, филологи ăслăлăхĕсен докторĕ Мефодий Федорович Чернов профессор (тăпри çăмăл пултăр), филологи ăслăлăхĕсен кандидачĕ Алексей Александрович Пушкин профессор, филологи ăслăлăхĕсен докторĕ Геннадий Емельянович Корнилов профессор. Вĕсене пысăк тав сăмахĕ чунтан калатăп.

Çамрăк тĕпчевçĕ çитес вăхăтра монографи, студентсем валли вĕренÿ пособийĕ, методика кăтартăвĕсем кăларма хатĕрленет. Ытти çынатлă ĕмĕчĕсем пирки пурнăçлансан калаçа пама шантарчĕ вăл. Апла пулсан телейлĕ те вăрăм вĕçев пултăр сирĕн, Алевтина Геннадьевна, ăслăлăх тÿпинче!

А. АБРАМОВ.

Июнĕн 22-мĕшĕ – Асăнупа хурлăх кунĕ

Вĕсем яланах пирĕн асра

Июнĕн 22-мĕшĕнче Аслă Отечественнăй вăрçă пуçланнăранпа 66 çул çитрĕ. Тăван çĕршыв ирĕклĕхĕшĕн çапăçса миллионшар çын пуçне хунă. Ку енĕпе Муркаш районĕ те питĕ пысăк çухату тÿснĕ. Кашни çемьене пырса тивнĕ инкек. Вĕсем пирĕншĕн, паянхи ăрушăн, çутă пуласлăхшăн хăйсен пурнăçĕсене шеллемен. Эпир вара вĕсем умĕнче ĕмĕр-ĕмĕр тав тăваймăпăр. Çапла, вĕсене манăçа кăларма тивĕç çук.

Иртнĕ эрне кун, Асăнупа хурлăх кунĕнче, Муркаш паркĕнче Аслă Отечественнăй вăрçăра çапăçса пуç хунисене асăна лартнă палăк умĕнче митинг пулчĕ, чĕрĕ чечексем хучĕç. Кунта район пуçлăхĕ Ю.А. Иванов, район администрацийĕн пуçлăхĕн çумĕ, культура тата архив ĕçĕсен пайĕн ертÿçи А.Е. Андреева, ЧР Сывлăх сыхлавĕн тата социаллă аталану министерствин пирĕн районти социаллă хÿтлĕх пайĕн ертÿçи Н.П. Петрова, «Единая Россия» политика партийĕн районти уйрăмĕн ĕçтăвкомĕн ертÿçи А.Ф.

Корнеев, Муркаш ял тăрăхĕн пуçлăхĕ Н.И. Никитин, ĕçпе вăрçă ветеранĕсен районти канашĕн ертÿçи М.В. Виноградова, хисеплĕ ветерансем, Муркаш шкулĕнче вĕренекенсем пулчĕç.

Район пуçлăхĕ хăйĕн сăмахĕнче хаяр вăрçă çухатăвĕсене аса илчĕ. Вăрçă ветеранĕсене сирĕп кăмăлĕсемшĕн, çамрăк ăрăва патриотизмла воспитани парас ĕçе тивĕçлĕ тÿпе хывнăшăн тав турĕ, çирĕп сывлăх, вăрăм кун-çул сунчĕ.

Муркаш ялĕнче пурăнакан А.К. Капитонов иртнĕ вăрçăна çынсем калаçа панă тăрăх мар, хăйĕн пурнăçĕнче пĕлет. Çавăнпах ĕнтĕ вăл вăрçă пуçланнă куна, вăрçă çулĕсене куççульпе аса илчĕ.

«Единая Россия» парти пуçарнипе Çĕнтерÿ ялавĕн копине туса хатĕрленĕ. Ялав копине тата ăна панине çирĕплетекен свидетельствăна район пуçлăхĕ Муркашри историпе краеведени музейне пачĕ. Музей ертÿçи Е.В. Романова ăна тĕрĕс-тĕкел упрама шантарчĕ, пухăннисене музейри экспонатсемпе паллаштарчĕ.

«Зарница» çарпа спорт вăййи йышши мероприятисем ирттерессипе тахçанах çирĕп йăлара ĕнтĕ. Çакă çамрăксене пур енлĕн аталанма май парать. Çамрăк ăру вара – пирĕн çутă малашлăх, çирĕп пуласлăх. Шăпах çак кун Муркаш шкулĕнче вĕренекенсем Етĕрне районне виçĕ кунлăха «Зарница» çарпа спорт вăййисене хутшăнма тухса кайрĕç. Район пуçлăхĕ вĕсене çĕнтерÿпе таврăнма ăнăçу сунчĕ.

Юлашкинчен ветерансем паянхи пурнăç ыйтăвĕсене пĕрле сÿтсе яврĕç, хăйсен шухăш-кăмăлĕсене пĕлтерчĕç.

Р. ИЛЛАРИОНОВА.

Сăн ÿкерчĕкре: митинга хутшăнакансем район музейĕнче.

Автор сăн ÿкерчĕкĕ.

Çын тата саккун

Пурнăçран хакли нимĕн те çук

Ытларах чухне преступленисем тăвасси эрехпе ашкăннипе çыхăнни паллă. Тепĕр чухне кун пек преступленисем çыннăн пурнăçĕ татăлнипе те вĕçленме пултараççĕ. Ку вара уйрăмах хăрушă преступлени пулса тăрать.

2007 çулхи февралĕн 5-мĕшĕнче Шурчара пурăнакан Черкесовсен çемйинче пысăк инкек пулать. В.М. Черкесовпа унăн мăшăрĕ Г.Г. Черкесова хушшинче унччен те харкашусем пулнă. Сăлтавĕ – кĕвĕçÿ. Çав кун та çемьере харкашу тухнă. Урса кайнă упăшки ку хутĕнче мăшăрне хĕнеме, ăçтан килчĕ унтан тапма-çапма тытăннă. Г.Г. Черкесова вырăнтах вилсе кайнă.

Район сучĕн приговорĕпе В.М. Черкесова çичĕ çуллăха ирĕкрен хăтарма йышăннă, наказани вăхăтне вара вăл çирĕп режимлă колонипе ирттерĕ.

В.М. Черкесовăн çăхавне ЧР Аслă сучĕ пăхса тухрĕ, Муркаш район сучĕн йышăнăвне улăштармарĕ. Асăннă инкеке пула вара çемьери 1993, 1996, 1997, 2003 çулсенче çуралнă çул çитмен ачасем ашшĕ-амăшĕн хÿтлĕхĕсĕр юлчĕç. Хальхи вăхăтра вĕсен малашнехи шăпипе опекăпа попечительство органĕ татса парĕ.

Кун пек преступлениех февралĕн 14-мĕшĕнче Турайра та пулчĕ. Упăшкипе арăмĕ В.В. Касиров тата Э.Н. Касирова килĕштерсе пурăннă теме çук. Çемьере хирĕçÿсем тăтăшах пулнă. Ку хутĕнче вара В.В. Касиров алла çĕçĕ тытнă, мăшăрне чĕре тĕлĕнчен тирнĕ. Кăштах вăхăт иртсен аманнă хĕрарăм вилсе кайнă.

Ку преступление район сучĕ майăн 16-мĕшĕнче пăхса тухрĕ, В.В. Касирова çирĕп режимлă колоние 11 çуллăха ăсатма приговор йышăнчĕ. Кунпа пĕрлех мораль тĕлĕшĕнчен сиен кÿнĕшĕн вилнĕ çыннăн йăмăкне Л.Н. Кузнецована В.В. Касировран 100 пин тенкĕ шырас памалла тунă.

Анализ туса пăхни çакна кăтартса парать. Çемьери хирĕçÿсем нумай чухне пысăк инкексем патне илсе çитереççĕ. Пĕр-пĕрне шанманни, кĕвĕçни, эрехпе ашкăнни хакла парать. Кунпа пĕрлех инкек çывăх çынсене те – ашшĕ-амăшне, пиччĕш-шăллĕсемпе аппăшĕ-йăмăкĕсене, çемьери ачасене те – пырса тивет. Вĕсем те шар кураççĕ преступление пула.

Тавралăха вараланăшăн

Майăн 7-мĕшĕнче район судĕнче Шупашкарти районсем хушшинчи çут çанталăка сыхлакан прокурор çынсен экологи прависене пăснăшăн "Мăн Сĕнтĕрти пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх" муниципаллă унитарлă предприяти пирки искпа суда тухнă. Унта Москакассинчи биологилле тасату сооружениĕсенче шыва нормативлă тасатассине 2007 çулхи декабрьчен йĕркелеме ыйтнă. Çакна валли сăлтавĕ те пур. Кăçалхи март уйăхĕнчи тĕрĕслевпе Москакассинчи тасату сооруженийĕсем çителĕклĕ ĕçлесе çитереймени палăрнă. Тасату сооруженийĕсенчен тухакан шыва тĕрĕслевсе илсен унта наркăмăшлă веществосем çирĕплентнĕ нормативран иртни куранă. Вĕсем Сĕнтĕр юхан шывне БПК-5пе 5,5 хут, ХПКпа 4,0 хут, фосфатсемпе 31,8 хут, нитратсемпе 1,8 хут, нитритсемпе 5,6 хут, аммони тăварĕпе 1,7 хут "пуянрах" лекеççĕ, тасату сооруженийĕнчен тухакан шыва хлорламасçĕ.

Ĕçе пăхса тухса район сучĕ Шупашкарти районсем хушшинчи çут çанталăка сыхлакан прокурор ыйтăвне тивĕçтерме йышăннă, "Мăн Сĕнтĕрти пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх" муниципаллă унитарлă предприятие йышăннă вăхăтра пурнăçлама хушнă, унран федераллă бюджета патшалăх пошлинине икĕ пин тенкĕ шыраса илмелле тунă.

В. ЗАХАРОВ, судьяна пулăшаканĕ.

Республика кунĕнчен

Уяв хăнисем Чăваш Ен пирки

Борис ГРЫЗЛОВ, РФ Патшалăх Думин председателĕ, «Единая Россия» парти лидерĕ:

– Чăваш Республики халхи вăхăтра ÿсĕмлĕ аталанса пырать. Промышленность производствин аталанăвĕ Раççейри вăтам шайран чылай пысăкрах. Тулли пурнăçпа пурăнать республика. Çакă вăл пĕтĕмпех республикăра пурăнакан çынсенчен, вĕсен тăрăшулăхĕнчен килет. 1980-мĕш çулсенче Станислав Говорухин режиссер «Кун пек пурăнма юрамасть» документла фильм ÿкерчĕччĕ. Пĕр иллюстрацире унта Канаш хулин советсен вăхăтĕнчи пурнăçне те илсе кăтартнăччĕ. Паян вара эпир, Республика кунĕнче, çирĕплетсех çапла калама пултаратпăр: кунта, Чăваш Енре, çапла пурăнма пулать, çапла пурăнмалла та!

Александр КОНОВАЛОВ, РФ Президенчĕн Приволжски федераллă округĕнчи полномочнăй представителĕ:

– Шăпах ĕнтĕ Чăваш Енре Республика кунĕнче «Раççей çăл куçĕсем» фестивале хăйсен çĕршывне, культурине юратакансем, халăх йăли-йĕркине упракансем тата аталантарса пыракансем пухăнни питĕ курăмлă самант. Нумай наци тата нумай культура çыннисем туслă пулни, пĕр ĕмĕт-тĕллевпе пурăнни умри тĕллевсене пурнăçлама пысăк майсем уçса парать. Çакăнпа нумай енчен республикăн ÿсĕмсем çыхăннă, малашлăха çирĕппĕн утма майсем пур.

Вадим БУЛАВИНОВ, Чулхула мэрĕ:

– Шупашкарта эпĕ çичĕ çул каялла пулнăччĕ. Хула çак хушăра тĕпренех улшăннă темелле. Тирпей-илем куç умĕнче. Кÿршĕсемшĕн хавас. Çак кунсенче Шупашкарта эпир, Приволжски федераллă округри регионсен тĕп хулисен – Ижевск, Самара, Саранск, Саратов, Чулхула, Пенза, Йошкар-Ола тата Шупашкар хулисен пуçлăхĕсем ĕçлĕ тĕл пулусене уяв мероприятийĕсемпе çыхăнтаратпăр. Аталану ыйтăвĕсене, хуласен проблемисене сÿтсе яватпăр. Кашни хула ертÿçин тĕп проблеми – пурăнмалли çурт-йĕре капиталлă юсасси тата ишĕлчĕк çуртсенче пурăнакансене çурт-йĕрпе тивĕçтересси. Пирĕн ассоциаци Владимир Путин Президент хăйĕн Çырăвĕнче ку тĕллевпе уйăрма пăхнă 150 миллиард тенкĕ укçа хăвăртрах кашни çын патне çиттĕр тесе çав правилăсене туса хатĕрленĕ çĕре хутшăнма планлать.

Сергей ПУРТОВ, Мускав правительствин регионсем хушшинчи çыхăну управленийĕн советникĕ:

– Чăваш çĕрĕ çинче эпĕ тăваттăмĕш хут. Ку хутĕнче «Раççей çăл куçĕсем» фестивале хутшăнас кăмăлпа килтĕм. Мускавра эпир сирĕн опытпа усă курас терĕмĕр. Ку енĕпе эпир сирĕн вĕренекенсем. Мана чи малтанах эсир çакна епле йĕркелени, епле пурнăçлани интереслентерет. Эпир вара сирĕн тĕслĕхпе «Раççей ăстисем» ятпа халăх пултарулăхĕн регионсем хушшинчи пĕрремĕш Мускав конкурсне ирттерĕпĕр.

Сăмах май, кăçал Республика кунне мэририен хутшăнакан делегацире тăватă специалист. Шупашкарти сцена площадкисенче, ытти уяв объекчĕсенче пулма тăрăшатпăр. Хысçăн вара хамăрăн сăнавсене пĕтĕмлетнĕ хыççăн сĕнÿсене Мускав хулин регионсем хушшинчи çыхăнăвăн тата наци политикин комитетне тăрататпăр.

Ольга БОКУРИНА, Карели, Шелтозеро ялĕ:

– Эпир Чăваш Енре иккĕмĕш хут. Сакăр çул каялла Çĕнĕ Шупашкар хулинче «Юрлать тăван ял» фестивале хутшăннăччĕ. Пирĕн ялти хора нумай фестивальсене йыхравлаççĕ. Пире кунта питĕ килĕшет. Хули те питĕ илемлĕ, çыннисем те тараватлă. Эпир, паллах, кăштах ывăнтăмăр, анчах та кунта пĕтĕмпех аван йĕркеленĕ, сăмах та çитмест калама!

Елена КРАСИЛЬНИКОВА, Санкт-Петербург:

– Эпĕ «Deutche sloboda» ушкăнран. Унта Санкт-Петербургра пурăнакан нимĕçсене пĕрлештернĕ. Кунта эпĕ пĕрремĕш хут. Мана питĕ килĕшет. Куна пулнă май çавна ĕненетĕп: фольклор чĕрĕ, вăл тĕрлĕ енлĕ, илемлĕ. Çакă пултарулăх туртăмне татах ÿстерет. Кунта киличчен эпир Чăваш Ен пирки питĕ сахал пĕлнĕ. Килме йыхравласан вара пĕр сăмахсăрах килĕшрĕмĕр.

Санкар МЮЛАЖИМОГЛУ, Турци, Пĕтĕм тĕнчери патшалăхпа çыхăнман «Тюрксой» организацийĕн культурăпа искусство департаменчĕн пуçлăхĕ:

– Ку вăл чăннипех те илĕртÿллĕ хула! Пĕрремĕш хут кăна эпир кунта, пире питĕ килĕшет. Хула пичĕ – шап-шурă, хĕвел пекех çутатать. Хули те илемлĕ, çыннисем те хитре.

Республикăра

Ĕçсем вĕçленеççĕ

Чăваш Республикинче çĕрсене патшалăх кадастр учетне тăратасси 14 муниципаллă районта 3 хула округĕнче вĕçленнĕ. Кунта уйрăмах ку ĕçе ЧР Президенчĕн 80-мĕш номерлĕ Указĕпе палăртнă вăхăтран пĕр уйăх маларах вĕçленĕ Етĕрне тата Тăвай районĕсене ырăпа палăртмалла.

Июнĕн 6-мĕшĕ тĕлне çак ĕç Канаш районĕпе Çĕнĕ Шупашкар хулисен территорийĕсенче те вĕçленнĕ.

Июнĕн 15-мĕшĕ тĕлне çĕр участокĕсене патшалăх кадастр учетне тăратассине татах 11 муниципаллă районта (Улатăр, Патăрьел, Вăрнар, Йĕпреç, Куславкка, Сĕнтĕрвăрри, Муркаш, Вăрмар, Шупашкар, Шăмăршă, Елчĕк) тата икĕ хула округĕнче (Улатăрпа Канаш) Указра палăртнă вăхăтчен вĕçленĕ.

ЧР Пурлăхпа çĕр хутшăнăвĕсен министерстви.